

**T.C
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI**

**OPERA SANATINDA TÜRKLERİ KONU ALAN
ESERLER ve JOHANN ADOLPH HASSE’NİN
“SOLIMANO” OPERASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Simge NARİN**

**Danışmanı
Öğr. Gör. Nilgün ONAT**

İstanbul - 2014

**T.C
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MUSİKİSİ ANASANAT DALI**

**OPERA SANATINDA TÜRKLERİ KONU ALAN
ESERLER ve JOHANN ADOLPH HASSE’NİN
“SOLIMANO” OPERASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Simge NARİN**

**Danışmanı
Öğr. Gör. Nilgün ONAT**

İstanbul – 2014

ÖNSÖZ

Bu çalışma T.C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Anasanat Dalı Yüksek Lisans programı tezi olarak hazırlanmıştır.

Opera Sanatında Türkleri Konu Alan Eserler ve Johann Adolph Hasse'nin "Solimano" Operası adlı yüksek lisans tezimin bütün aşamalarında benden büyük destek ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Öğr. Gör. Nilgün Onat, görüşlerinden ve önerilerinden yararlandığım Öğr. Gör. Tülin Değirmenci ve Doç. Leyla Pınar'a, nota arşivinden ve engin bilgilerinden yararlandığım İstanbul Devlet Opera ve Balesi Müdürü Suat Arıkan'a sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ŞEKİLLER LİSTESİ	II
TABLolar LİSTESİ.....	III
ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
1. GİRİŞ	1
2. OPERA.....	3
2.1. Operanın Doğuşu.....	4
2.2. Türkleri Konu Alan Operalar	5
2.2.1. Türkleri Konu Alan İtalyan Bestecilerin Operaları	6
2.2.2. Türkleri Konu Alan Fransız Bestecilerin Operaları	20
2.2.3. Türkleri Konu Alan İngiliz ve Amerikalı Bestecilerin Operaları	21
2.2.4. Türkleri Konu Alan Alman Bestecilerin Operaları.....	22
3. JOHANN ADOLPH HASSE.....	31
3.1. Johann Adolph Hasse'nin bestelemiş olduğu Kantat, Oratoryo ve Operalar... 33	
3.2. Adolph Hasse'nin Solimano Operası.....	36
4. SONUÇ	41
5. KAYNAKLAR	43
6. EKLER	45
7. ÖZGEÇMİŞ	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 2.1: P. Bonarelli'nin yazmış olduğu "Solimano" operasının kitap kapağı	12
Şekil 2.2: Davide. Perez'in bestelediği "Solimano" operasının rol dağılımı	13
Şekil 2.3: "Il Corsaro" operasının 1848 tarihli afişi	17
Şekil 2.4: "Il Corsaro" operasının rol dağılımı	18
Şekil 2.5: "Cara Mustapha" operasının notalarından bir bölüm	22
Şekil 2.6: "Cara Mustapha" operasının 1687 tarihli nota kitabının kapağı	23
Şekil 2.7: "Saraydan Kız Kaçırma" operasının ilk temsil ilanı	26
Şekil 2.8: Ali Paşa	28
Şekil 3.1: Johann Adolph Hasse	31
Şekil 3.2: Hasse'nin "Solimano" operasının notalarının kapağı	39

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 2.1: Türkleri konu alan İtalyan operalarının kronolojik dizilimi	19
Tablo 2.2: Türkleri konu alan Fransız operalarının kronolojik dizilimi	21
Tablo 2.3: Türkleri konu alan Amerikan ve İngiliz operalarının kronolojik dizilimi	22
Tablo 2.4: Türkleri konu alan Alman operalarının kronolojik dizilimi	30
Tablo 3.1: A. Hasse'nin bestelediği operaların kronolojik dizilimi.....	35
Tablo 3.2 Sultan Süleyman ile ilgili yazılmış olan operaların kronolojik dizilimi	40

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Simge NARİN
Anasanat Dalı : Türk Musikisi
Tez Danışmanı : Öğr. Gör. Nilgün ONAT
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Mayıs 2014

OPERA SANATINDA TÜRKLERİ KONU ALAN ESERLER ve JOHANN ADOLPH HASSE’NİN “SOLİMANO” OPERASI

ÖZET

Avrupalı besteciler 17. Yüzyıl ortalarından başlayarak, 19. Yüzyıl da dahil olmak üzere, gerek Türkleri konu alan, gerek ise içinde Türk karakterleri barındıran operalar bestelemişlerdir.

Bir dönem, Osmanlı Devleti’nin en güçlü padişahı olan Kanuni Sultan Süleyman da, onların bestelerine esin kaynağı olmuştur.

Bu çalışmada, Avrupalı bestecilerin Türkleri konu alan operaları, kronolojik sırayla tablolar halinde sunulmuş, yalnızca konularına ulaşılabilen eserler, bu çalışmada detaylı olarak yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Opera, Türkler, Avrupalı besteciler, J.A. Hasse, Solimano.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Simge NARIN
Program : Turk Musikisi
Supervisor : Öğr. Gör. Nilgün ONAT
Degree Awarded and Date : Master – May 2014

THE WORKS ABOUT THE TURKS IN THE ART OF OPERA AND THE OPERATTA OF JOHANN ADOLPH HASSE’S NAMED “SOLİMANO”

ABSTRACT

Starting during the middle of the 17th century and including the 19th century, the European composers has written operattas about the Turks and the Turkish characters.

At one point, one of the most powerful sultans of the Ottoman Empire named Suleyman the Great was the inspiration of the operattas by the European composers.

At this work the operattas by the European composers about the Turks are listed in chronological order with tables. Only the Works that were reachable to its source are included in this work in detail.

Keywords: Opera, Turks, European composers, J.A. Hasse, Solimano.

1.GİRİŞ

Opera insanlık tarihi için önemli bir aktarım sanatı olmuştur. Öyle bir sanat ki insanı insana anlatan ve kültürleri birleştiren, insanlığın kültür tarihini geleceğe taşıyan, seslerle hikayelerimizi bize ulaştıran bir sanatın içinde Türklerin konu edilmesi, bizim bu süreç içerisinde de etkili olduğumuzu göstermiştir.

Zamanla değişen koşullara uygun olarak kendi yapısında ve ozanla besteci elinde sürekli bir gelişim gösteren opera sanatında konular önce mitolojiden alınmış, yüzyıl kadar sonraları tarihsel ve güncel olaylara ağırlık tanınmaya başlanmıştır. (Yener, 1983)

Opera sanatının kültür tarihi açısından yorumlanması da önemli sonuçlar vermektedir. Tarihin belli başlı eğitim gelişmeleri arasında toplumlara düşünce yönünden düzen vermeyi amaç bilen her hareket operaya ön planda yer vermiştir. Opera, Batı tarihinin canlı, mücadeleli dönemlerini, öteki sanat dallarından daha fazla karakterize edebilme gücüne sahip olmuş bir sanattır. (Altar, 2010: 21)

Endülüs'ten Arapları çıkartan Avrupa, buradaki Arap kütüphanelerinde bulunduğu eski Yunan edebiyatı eserlerinin yanı sıra, İstanbul'un 1453'de Türkler tarafından fethinin ardından Bizans'tan Batı'ya göç eden kültür adamlarının etkisi altında kalmıştır. Başta Floransa olmak üzere İtalya'da sanatta yaşanan bu yeniden doğuş operayı doğurmuş, fethi sonradan pek çok operaya da konu olmuş olan İstanbul şehri ise dolaylı olarak bu döllenmenin bir tohumu olmuştur.(Aracı, 2010:21)

Avrupa'da Osmanlı İmparatorluğuna ilgi 1453'de Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethiyle canlanmış. Padişahlar arasında en ünlü ve etkileyici olan Kanuni Sultan Süleyman'ın ordularının başında fetihlere giderek, hem kendi halkının büyük hayranlığını kazanmış hem de giderek gittiği yerdeki insanları etkilemiştir.

Türklerin opera sanatıyla etkileşimleri ilk olarak Padişah III. Selim, II. Mahmut ve Abdülmecid zamanında olmuştur. Bu padişahlar Avrupa müziğinin ve sahne sanatlarının Türkler tarafından tanınması konusunda çok büyük rol oynamışlardır.

Yerli ve yabancı kaynaklarda III. Selim'in sarayında zaman zaman opera izlediği anlatılmaktadır. (Aracı, 2010:33), “ Padişahın sır katibinin bugün yazması Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde bulunan ruznamesinde belirttiğine göre “Zilkade'nin altıncı çarşamba günü Topkapı'ya inildi ve dün gece Topkapı'da Ağa yerinde opera adlı ecnebi oyunu gösteren Frenklerin temaşa ettirdikleri çalgılı çengili oyun ve konuşmaları ve taklitleri söyleşilerek” eğlenilir” diye aktarmıştır.

Ünlü opera bestecisi Gaetano Donizetti'nin ağabeyi Giuseppe Donizetti II. Mahmut döneminde baş müzisyen olarak tayin edilerek Paşa mertebesine kadar yükselmiştir ve Mızıka-yı Hümayun'u kurmuştur.

Abdülmecid döneminde Tanzimat Fermanı'ndan sonra 1841 yılında Pera'da Naum Tiyatrosu inşa edilip, ilk sahnelenen opera Vincenzo Bellini'nin “Norma” operası olmuştur. Bu dönemde Abdülmecid Dolmabahçe Saray Tiyatrosu'nu da yaptırmıştır.

Bu bilgiler ışığında, Osmanlı İmparatorluğu'nun yapmış olduğu savaşlar ve bu savaşlarda padişahların güçlerini diğer batılı devletlere kanıtlaması, ticari alışverişler, saray entrikaları, ihanetler, taht uğruna kardeş katli vb. olayların dönemin Avrupası'nda yaşayan insanlar ve sanatçılar tarafından ilgi görmüştür. Sanatın diğer dallarına da olduğu gibi opera eserlerine de konu olmuştur.

Türkleri konu alan operaların hepsinin listesi verilmeye çalışılsa da bazıları ile ilgili bilgiler günümüzde mevcut olmadığından, bunlar hakkında detaylı bilgiye erişilememiştir. Türk bestecilerin Türkleri konu alan operaları çalışmamızın dışında tutulmuştur.

Bu çalışma opera-şan eğitimi alan genç öğrencilerin ve bu konuda bilgilenmek isteyen herkesin yoluna ışık tutması açısından Avrupadaki bestecilerin Türkleri konu alan ve içinde Türk karakterlerinin bulunduğu operalarını, aynı zamanda Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili yazılmış olanış Johan Adolph Hasse'nin “Solimano” operasını incelemektedir.

2.OPERA

İtalyanca sözcük olarak “yapıt” anlamındaki bu kelime, latince opus,-eris’in çoğulu olan operadan ortaya çıkmıştır. Bir tür olarak “Opera” opera in musica deyiminden türemiştir ve çeşitli adlar taşıyan birçok müzikli sahne yapıtını içine alır. (Larousse, 1986)

Sözlerinin tümü ya da büyük bir bölümü, şarkıyla söylenen müzikli sahne oyunudur. Opera; solo, koro, bale ve orkestra müziğinden oluşan bir bütündür. Perde ve sahne gibi iki temel bölümün dışında: Uvertür, giriş, arya, reçitatif, düet(ikili), terzet(üçlü), kuartet(dörtlü), kentet(beşli), dans, koro ve final operanın kendine özgü öğeleridir. (Sözer, 2005: 517)

Opera kapsamına giren ciddi yapıtlara İtalyanlar *dramma per musica*, *dramma giocoso*, *azione teatrale*, *opera seria*; Fransızlar *divertissement*, *opera-ballet*, *tragedie lyrique*, *action lyrique*, *legende dramatique*, roman musical gibi adlar verdiler. Almanlar genellikle italyanca terimleri benimsediler. Hafif ya da komik opera türlerine İtalyanlar *intermezzo* ya da *opera buffa*; Fransızlar *opera comique*, *opera bouffe*, *operette*. Almanlar’da *singspiel* adını verdiler. (Larousse, 1986)

Müzik türlerinin pek çoğu gibi opera da zaman içinde biçimlendi. Kimi araştırmacılar Ortaçağın müzikli dinsel oyunlarını, operanın ilk örnekleri sayar. Kimileri de müziğin dramatik anlatım gücüne ulaşamadığı, tiyatro sanatının müziğin sürekli olarak kullanılmasına elverecek düzeyde bulunmadığı dönemlerde, operadan söz edilmeyeceğini savunur. (Sözer, 2005: 517)

Opera sanatının, besteci ile izleyici arasında üçüncü kişi olan seslendiriciye de (yorumcuya) ihtiyacı vardır. Müzik sanatından doğan dans ve taklit gibi faktörler, müziğin zamanla sahnede yeniden ön planı almasını ve geniş çapta bir opera literatürünün meydana gelmesini sağlamıştır. Opera sanatının, müziğin geniş ölçüdeki egemenliğinden etkilenerek, tiyatro sanatının tam gelişimine erişmiş bir yaratış olduğu kesindir. Opera sanatında yer alan her şey, müziğin aracılığıyla yalnız idealize edilmekle kalmaz, gerçek hayatta olduğundan çok daha abartılı ölçülerle

ifade edilir ve opera, böylesine bir yaratış olması dolayısıyla, konuyu öteki sanatlarla kıyaslanamayacak oranda güçlendiren bir sanat olmanın önemini taşır. Bir devletin büyüklüğünü tanıtması, devrimlere yol açma, devletlerin kuruluş hizmetine katılma türünden görevlerin ve daha nice sürprizli hizmetlerin bütün canlılığıyla gerçekleştirilmesine gereğince katılma başarısı, güzel sanatlar alanında en çok operaya nasip olmuştur. (Altar, 2010:21)

2.1. Operanın Doğuşu

Sözleri bestelenmiş olan ve orkestra eşliğinde oynanan sahne eseri. Ortaçağ dini ve din dışı oyunlarında operaninkine benzer nitelikler bulunabilirse de ilk opera İtalya’da doğmuştur. Aynı dönemde polifoninin karmaşıklığından sıyrılmak, daha sade müzik bulmak isteyenler Yunan müziğini canlandırmaya girişmişlerdir. (Cumhuriyet, 1983)

Floransa’da Kont Giovanni Bardi’nin sarayında toplanan besteciler, şairler ve şarkıcılar grubu, Yunan söyleme sanatını müzik ile birleştirdiler. Amaçları şiirin etkisini yükseltmekti, bundan operanın başlıca öğelerinden olan resitatif sonra da müzikli dram adı verilen opera ortaya çıktı. (Mimaroglu, 2006: 35)

Kont Bardi’nin sarayında ilk opera deneyimlerini başlatan sanatçılar şöyle sayılabilir: Ünlü fizikçi ve astronom Galilei’nin babası Vincenzo Galilei, şair Ottavio Rinuccini, şarkıcı ve besteci Jacopo Peri, besteci Giulio Caccini, Emilio de Cavalieri. (Say, 2006: 167)

Ottavio Rinuccini tarafından yazılan “Dafne” adlı eser Medici Sarayı bestecisi Jacopo Peri’ye verilerek besteletilmiş, böylece opera tanımlamasına uyarlı ilk yapıt 1594 yılında Kont Bardi’nin sarayında sahnelenmiştir. Dizeleri ve müziğiyle yitip giden Dafne’den sonra yine aynı sanatçılar tarafından yazılıp 1600 yılında aynı sahnede oynanan ve elde tek kalan ilk opera kabul edilen eser “Euridice” dir.(Yener 1992: 35)

Operada ilk önemli gelişmeler Claudio Monteverdi ile başlamıştır.

C. Monteverdi bu sanatı ilkel durumundan kurtarmış, müzik ve tiyatroyu eşitleştirme çabasını göstermiş, bu yeni biçimin olanaklarını araştırmış ve kendinden sonraki besteciler için bir önder olmuştur. Bundan başka, ilk operaların pek ilkel durumda olan çalgı eşliğini zenginleştirmiş, otuz kişiden fazla üyesi olan orkestralar.

kullanmış, çalgı müziğinin dramla kaynaşmasını sağlamış, yalnızca resitatif biçimine saplanıp kalmamış, aya, düet, trio gibi ses müziği biçimlerini de kurmuştur

Monteverdi'nin opera biçimindeki ilk yapıtlarını vermesi üzerine opera besteciliği İtalya'da iyiden iyiye yayılmıştır. (Mimaroglu, 2006: 35)

İtalya'da olan bu gelişmelerden sonra opera, kısa zamanda Avrupaya yayılmıştır. İtalyan müzikçilerinin Avrupa saraylarında görevlendirilmiş olmaları, sonra da Fransa, Almanya ve öteki bölgelerden İtalya'ya gönderilen müzikçilerin opera ve başka müzik formlarını bu ülkedeki bestecilerden öğrenmeleri, Avrupanın her yerini geniş ölçüde İtalyan etkisi altına almıştır.

Fransa'da bu sanat çok çabuk gelişim göstermiş olup, Fransa'da ilk opera örneği 1645 yılında ülkeye gelen İtalyan opera truplarının etkisiyle ortaya çıkmıştır. İngiltere Kralı II. Charlers Fransa'da Lully operalarını izleyip etkilenmiş ve Henry Purcell'dan Fransızlarınkine benzer yapıtlar isteyerek İngiltere'de ilk operanın bestelenmesine ön ayak olmuştur.

Martin Opiz tarafından Rinuccini'nin librettosundan Almancaya çevrilen, Henrich Schütz tarafından bestelenen "Dafne" ilk Alman operası olarak tanınır.

2.2 Türkleri Konu Alan Operalar

Türklerin lirik tiyatro konularına girişi bu sanat kolunda Türk operaları akımının doğmasına neden olmuştur.

(Yener, 1978)'de "17. yüzyılın sonlarından başlayarak 18. Yüzyılın sonlarına değin aşağı yukarı 150- 200 yıllık bir süre boyunca, Türklerin batıda yazılmış türlü operalarda önemli rol aldıkları ve konuların çoğunun da Türkiye'de geçtiği görülmektedir. Bu yapıtlar genelde padişah yaşamlarını konu olarak almışlardır. Metin yazarları ve besteciler bu operaların bitimlerinde, Türkleri batı insanlarıyla daima ayrı düşürmeye özen göstermişlerdir. Bazı operalarda Türklerden korku belli belirsiz hissedilir. Daha çok güce olan hayranlık söz konusudur". Diye belirtmiştir fakat 1920 yılında sahnelenmiş olan, John Lawrence Seymour'un "In The Pascha's Garden" operası 20. Yüzyılda da Türkleri konu alan operaların hala bestelendiğini göstermektedir.

18. yüzyılda Türk modası yaygındı. Akşam eğlencesi için Türk temalı yeni bir piyes izlemek üzere tiyatroya, operaya veya şık bir Türk kılığına girerek maskeli baloya gidilebilirdi. Bir kimse evinde dinlenirken Türk kaftanını giyip, Türk tütünü

içip, Türk lokumu yiyerek ve her zaman popüler olan bir Türk hikâyesi okuyarak vakit geçirebilirdi. (Meyer, 2012)

III. Selim'den bu yana Batıdan çok şey alma yolunda çaba harcadığı herkesçe bilinmektedir ama Batıyı, yakın geçmişlere kadar, tarihimiz ve kültürümüzle etkilemiş olduğumuz da apayrı bir gerçektir. Ulusların aralarındaki ilişkilerin kanlı savaflara dönüştüğü anlarda bile, birbirlerini kültür ve sanatla etkilemiş oldukları, bazen gözden kaçmayacak kadar ortadadır. Nitekim savaflar, istilalar, hatta en kanlı karşılaşmalar bile yerine göre kültür alışverişlerini daha da kolaylaştırmıştır ve böylesine bir alışveriş bir bakıma ya şuurlu bir ilginin etkisiyle meydana gelmiş ya da şuuraltı birikimlerin giderek dışa yansması şeklinde ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmalar genellikle şu üçlü görünümün meydana gelmesine yol açmaktadır. 1) Komşuluk ilişkileri, 2) Terk edilmiş egemenlik bölgelerinde yaşamlarını olduğu gibi ya da değişik biçimlerde sürdüren kültür gelenekleri, 3) Bir program gereği olan karşılaşmaların doğurduğu kültürel alışverişler. Öte yandan besteciler, çeşitli kaynaklardan olduğu kadar, Türk ile karşılaşmalarındaki doğrudan etkilenişlerden de yararlanarak eserlerini bestelemişlerdir. Kaldı ki yabancı besteciler, bu tür eserlerde seyyahların gezi notlarından, ressamların İstanbul'da yaptıkları gravürlerden yararlanmışlar, Doğu masallarının ve tarihî olayların etkisi Batılı bestecilerin Türkler, Türk Sultanları, Türk devlet adamları, Türk tarihi ve Türkiye ile ilgili değişik konularda bestelemiş oldukları opera bale eserlerinin meydana getirdikleri dönemler 1686-1925 yılları arasına isabet etmektedir. (Altar, 1980)

Bu bölümde operaların adları orijinal dilinde yazılmıştır, kronolojik sıralama ve bilgi kaynağı olarak, Clement ve Larousse, (1873), Towers, (1910), Ewen, (1955), Standford University Libraries'e, (2014) başvurulmuştur.

2.2.1 Türkleri Konu Alan İtalyan Bestecilerin Operaları

İtalyan operaları içerisinde Türkleri konu almış ve ya içinde Türk karakter bulunduran eserlerin arasında ilk olarak, 1644 yılında Teatro San Cassiano'da ilk temsili yapılan Francesco Cavalli tarafından bestelenen "Ormino" operasında Türk "Osman" isimli bir karakter görülmektedir.

Kral Hariadeno, kaptanı olan Osman'a emir vererek Ormino ile kaçan, eşi Erisbe'yi öldürmesini söyler. Osman zehir yerine uyku ilacı verir, Erisbe'nin hayatını kurtarır. (Bourne, 2010: 217)

Kimi kaynaklarda Türk kimi kaynaklarda Avrupalı olarak bahsedilen ve hala hakkında tartışılan Hun İmparatoru Attila ile ilgili operalar da yazılmıştır.

Konuyla ilgili (Taşağıl, 2010), " Roma imparatoru Teodosius'un ölüm yılı olan 395'de Hunlar yeniden harekete geçtiler. Hunlardan bir kısmı Balkanlar'dan Trakya'ya giderken başka kolu da Kafkasya üzerinden Anadolu'ya indiler. Hun süvarileri Erzurum, Karasu, Fırat vadileri boyunca ilerleyerek Çukurova'ya ulaştılar. Urfa ile Antakya'yı kuşatıp Suriye'ye giderek Kudüs'e kadar ilerlediler. Hunlar aniden kuzeye dönüp Kayseri Ankara istikametiyle Bakü'ye ulaşmış oldukları yere gittiler. Bugün 1071 tarihinin Anadolu'nun Türkleşmesinin başlangıcı olarak kabul ediyoruz. 295-296 da meydana gelen bu akınlar tarihte Türklerin ilk Anadolu seferi olarak kabul edilmektedir. Attila 452'de 100 bin kişilik ordusuyla Alpleri aşarak Po ovasına girdi. Güneye doğru ilerleyerek Romanın o zamanki Başkentini Ravenna'yı tehdit etti. Hitabeleriyle ünlü Papa Leon başkanlığında büyük bir heyet hazırlandı. Attila bu heyeti ordugahında kabul etti; Papa imparatorluk ve bütün Hristiyan dünyası adına Türk başbuğundan Roma'yı esirgemesini rica etti. Attila tarihte en derin yetişen milletlerin hafızalarında ölümsüzlüğe ulaşmış en derin şahsiyetlerden biridir. Romancılara ressamalara heykeltıraşlara konu olmuştur. hakkında bir düzine opera bestelenmiştir" diye ifade etmektedir.

İlk olarak 1672 yılında Pietro Ziani tarafından bestelenenmiş olan "Attila" operası görülmektedir.

Sağlığında Hristiyan dünyasına dehşet saçan ve Batı Avrupa'da "Tanrı'nın kırbağı" diye anılan Attila, efsanelerde dünya egemenliğinin simgesidir. Bu efsanelerde Attila'nın savaşları, Hristiyan ermişlerin kerametleri sonucu yenilgilere uğraması, düğün gecelerinde ölmesi veya öldürülmesi, böylece mezarının ve hazinesinin bilinmeyen bir yerde saklı kalması gibi olaylar tekrarlanır. Attila'yı "Tanrı'nın kırbağı" diye niteleyen Hristiyan dünyası onun günah yoluna sapanları cezalandırdığını da bazı hikayelerde belirtir. (Larousse, 1986)

Pietro Andrea Ziani'nin ardından 1792'de Giuseppe Farinelli, 1846 yılında da Giuseppe Verdi tarafından bestelenmiştir. Verdi'nin "Attila" operasının konusu Zacharias Werner'in "Attila, König der Hunnen" (Hun Kralı Attila) adlı eserinden alınmıştır.

Odabella babasının ve öldü sandığı Foresto'nun matemini tutmaktadır. Karşısına aniden çıkan Foresto onu aşkına ve vatanına ihanetle suçlar. Odabella ise suçsuz olduğunu ve intikam almaya ant içtiğini söyleyerek Foresto'yu ikna eder. İki aşık anlaşır. Attila bir kabus görür ve bundan etkilenip Uldino'ya anlatır. Rüyasında, Roma kapısında karşısına yaşlı bir adam çıkmış, Attila'ya, kutsal şehri terk etmezse ordusuyla birlikte yok olacağını söylemiştir. Attila ordusuna Roma için savaş çağrısında bulunur. Uzaktan bir ses duyulur. Romalı çocuklar ve genç kızlardan oluşan bir grup Papa Leo tarafından yönetilmektedir. Attila'nın rüyası gerçekleşmiştir. Attila dehşet içinde kalır. Hunlarla ateşkes antlaşması yapılır. Attila'nın şölenine davetli olarak katılan Ezio, Foresto ile karşılaşır ve ona Hunları yok etmek için yardım edeceğini söyler. Eğlence sırasında birden fırtına çıkar ve ateşler söner. Foresto Odabella ile Uldino'nun Attila'ya zehirli içecek vereceğini açıklar. Odabella kendi intikamını almak istemektedir bu onun hoşuna gitmez. Attila'ya içeceğinin zehirli olduğunu söyler ve içmesini engeller. Attila Foresto'yu cezalandırmak ister fakat Odabella, onun cezalandırmak üzere kendisine verilmesini ister. Attila bunu kabul eder ve Odabella'yı eşi yapacağını açıklar. Attila ve Odabella'nın düğünü sırasında, Attila, Odabella'yı Foresto ve Ezio ile beraber

konuşurken yakalar ve onu hainlikle suçlar. Romalılar Hunlara saldırırken Odabella kılıcını Attila'nın kalbine saplar.

Dönemin opera bestecileri arasında oldukça popüler olduğunu gördüğümüz bir konu olan Timur ve Yıldırım Bayezit'in hikayesidir.

Yıldırım Bayezit'in ülkelerini ellerinden aldığı Anadolu beylerinin Timur'a sığınmaları iki büyük hükümdarı karşı karşıya getirmiş ve taraflar arasında hakaret dolu mektuplaşmalara yol açmıştır. Mektuplaşmalar sonrasında savaşan iki hükümdardan Timur, Bayezit'i tutsak olarak dolaştırdıktan sonra Bayezit ölmüştür.(Larousse, 1986)

Bazı kaynaklarda intihar ettiği de söylenmektedir.

Timur, bir baskın sırasında hayat boyu sakat kalan ayağından ötürü. Türk, İran ve batılı kaynaklarında "Aksak Timur", "Timurlenk", "Tamerlane" gibi lakaplarla anılmıştır. (Larousse, 1986)

1689 yılında Marc Antonio Ziani tarafından bestelenip, sahnelenen, Timurlenk ve Bayezit hikayelerini konu alan, İtalyan operaları içinde tarihsel sıralamada ilk olarak "Il Gran Tamerlano" (Büyük Timurlenk) operasını görüyoruz. Bu operaların konu olarak hemen hemen birbirleriyle aynı olduğunu düşünebiliriz. Opera, Bayezid'i esir alan Moğol hükümdarı Timur'un, Bayezid'in başkasıyla evli olan kızına aşık olması ile ilgilidir.

Ziani'den sonra, 1706'da Alessandro Scarlatti yine aynı isimle bir opera bestelemiştir. Sonrasında sırasıyla;

- Francesco Gasparini "Tamerlano"
İlk sahnelenme: 1719
- Giovanni Antonio Giani "Tamerlano"
İlk sahnelenme: 1728
- Giovanni Porta " Il Gran Tamerlano"
İlk sahnelenme: 1730
- Nicola Porpora " Tamerlano"
İlk sahnelenme: 1730
- Edigio Romoaldo Dumi " Bajazette"
İlk sahnelenme: 1732
- Antonio Vivaldi "Bajazette"
İlk sahnelenme: 1735

- Leonardo Leo “Tamerlano”
İlk sahnelenme: 1736
- 1746’da Giocchino Cocchi “Tamerlano”
İlk sahnelenme: 1746
- Niccolo Jomelli “Bajazette”
İlk sahnelenme: 1753
- Giuseppe Scolari “Tamerlano”
İlk sahnelenme: 1762
- Pietro Alessandro Guglielmi “Tamerlano”
İlk sahnelenme: 1765
- Pietro Generali “Bajazette”
İlk sahnelenme: 1814
- Giovanni Tadolini “Tamerlano”
İlk sahnelenme: 1818
- Antoino Sapienza “Tamerlano”
İlk sahnelenme: 1824

1692 yılında Carlo Francesco Pollarolo’nun bestelediği “İbrahim Sultano” (İbrahim Sultan) operasından sonra 1719 yılında Luca Antonio Predieri tarafından bestelenen “Il trionfo di Solimano” (Süleyman’ın zaferi) adlı operası görülmektedir. Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili yazılmış olan bu operayı diğer Avrupalı besteciler içinde de kronolojik sıra içerisinde de incelediğimizde Sultan Süleyman ile ilgili yazılan ilk opera olduğunu görebiliriz. Daha sonrasında sırasıyla aşağıdaki operalar bestelenmiştir.

- Domenico Fischietti “Solimano”
İlk sahnelenme: 1753
- Giovanni Battista Pescetti “Solimano”
İlk sahnelenme: 1756
- Davide Perez “Solimano”
İlk sahnelenme: 1757
- Pasquale Enrichetti “Solimano”
İlk sahnelenme: 1757
- Antonio Ferrandini “Solimano”
İlk sahnelenme: 1757

- Tomasso Traetta “Solimano”
İlk sahnelenme: 1759
- Baldassare Galuppi “Solimano”
İlk sahnelenme: 1760
- Gregorio Scrioli “Solimano”
İlk sahnelenme: 1766
- Giuseppe Sarti “Solimano”
İlk sahnelenme: 1770
- Luigi Cherubini “Solimano”
İlk sahnelenme: 1844

Şekil 2.1 Prospero Bonarelli'nin yazmış olduğu "Solimano" tragedyasının kitap kapağı

PERSONAGGI

SOLIMANO Imperatore de' Turchi

Sig. Luigi Torriani.

SELIMO Primogenito di Solimano

Sig. Giuseppe Jozzi.

PERSANE Figlia di Tamasse Sofi di Persia

Sig. Gio. Battista Vasques.

BARSINA Sorella di Osmino

Sig. Giuseppe Orti.

ZANGHIRE Secondogenito di Solimano

Sig. Lorenzo Maruzzi.

OSMINO Agà della Guardia dell' Imperatore

Sig. Lorenzo Giorgetti.

Tutti virtuosi della Real Cappella di S. M. F.

LA MUSICA

È del Sig. David Perez, Maestro delle LL. RR. AA. la Serenissima Signora Principessa del Brasile, ed Infante di Portogallo.

Şekil 2.2 Bestecisi Davide Perez olan Solimano operasının 1768 tarihli rol dağılımı.

Bu bilgiler ışığında Kanuni Sultan Süleyman ile ilgili olan operaların da dönemin opera bestecileri tarafından oldukça popüler olduğunu düşünebiliriz.

Türklerle ilgili yazılmış olduğunu düşünebileceğimiz bir diğer opera adından da anlaşılacağı gibi, 1774 yılında Antonio Rugarli tarafından bestelenen “Il Figlio del Gran Turco” (Padişah’ın Oğlu) isimli operadır.

22 Mayıs 1813 yılında Teatro San Benedetto’da prömiyeri yapılan, ünlü besteci Gioacchino Rossini tarafından bestelenen, librettosu Angelo Anelli’ye ait olan “L’italiana in Algeri”,(Cezayir’de İtalyan Kız) adlı operası vardır.

(Ewen, 1955: 222)

“L’Italiana in Algeri” operasının üvertürü oldukça ünlüdür. Halen daha bazı orkestralar tarafından repertuara alınmaktadır. Olay Mustafa Bey’in sarayında Cezayir’de geçer. Mustafa Bey karısı olan Elvira’dan bıktığını söylemektedir. Elvira bu duruma çok üzülmüştür. Cezayir’li kaptan olan Ali’ye İtalyan kölesi Lindoro’yu çağırmasını söyler. Elvira’yı Lindoro ile evlendirip kendisi de İtalyan bir kızla evlenecektir. Cezayir’li bir kaptan olan Ali’ye ona bir İtalyan kız bulmasını söyler. Cezayir limanına esirlerle dolu bir gemi gelmiştir. Gemide çok güzel bir kız olduğu söylenmektedir. Ali gemide Taddeo adında bir yolcu ile tanışır. Taddeo ise güzel kız Isabella’ya aşık olmuştur ve onun peşinden gelmiştir. Ali güzel bir İtalyan kız bulduğunu Mustafa Bey’e haber verir. Mustafa Bey korsanlar geldiği için bir tören düzenlemek ister ve bu törende Isabella ile tanışır. Mustafa Bey kızı çok beğenir. Lindoro ve Elvira törene veda etmeye gelirler. Mustafa Bey Isabella’ya Elvira’nın karısı olduğunu ve kendisiyle evlenmek için ondan boşanacağını söyler. Gece, Isabella, Lindoro, Taddeo esir olan tüm İtalyanları toplarlar ve kaçmak için plan yaparlar ve Mustafa için bir tören hazırlarlar. Bu tören, Mustafa Bey ve saray çalışanlarının sularına uyku ilacı katarak onları uyutmak ve oradan kaçmak için yapılmıştır. Elvira ve Elvira’nın hizmetçisi Zulma, Ali gelip Mustafa’ya olayları anlatırlar. Mustafa kandırıldığını öğrenir ve karısına geri döner.

Rossini’nin Türklerle ilgili olan bir diğer operası 1814 yılında Teatro alla Scala’ da prömiyeri yapılan, librettosu Felice Romani’ye ait olan“Il Turco in Italia” (İtalya’da Türk) adlı operasıdır. (Sadie ve Macy 2009: 622)

Olay Napoli’de geçmektedir. Zaida aşk acısı çekmektedir. Zaida ‘nın hayat hikayesi şair Prosdocimo’nun ilgisini çekmiştir ve ona yaklaşmaya çalışmaktadır. Prosdocimo Zaida’nın geçmişini öğrenir. Zaida Erzurum’da Şehzade Selim’in

cariyesi olarak mutlu bir hayat sürmekteyken saray halkının Zaida'yı kötölemesi sonucu Zaida ile evlenmekten vazgeçer ve onu ölüme mahkum eder. Selim'in sırdaşı olan Albazar Zaida'yı kurtarır ve saraydan kaçarlar. Prosdoscimo Zaida'yı bir Türk şehzadesinin Napoli'ye geleceğini eğer Zaida'nın şehzade Selim'e olan aşkını ve sadakatini bu şehzadeye anlatırsa, Selim'i tekrar görebileceğine yardım edeceğini söyler. Geronio'nun karısı olan Fiorilla arkadaşlarıyla gezerken Napoli'ye gelen Türk şehzadesinin geldiğini görür. Şehzade Fiorilla'nın güzelliğine hayran kalır. Fiorilla şehzadenin iltifatlarından hoşnut kalır. Prosdocimo Napoli'ye gelmiş olan bu şehzadenin Selim olduğunu öğrenir. Selim ve Fiorilla kaçmak için sözleşirler. Selim Fiorilla'yı beklerken Zaida ile karşılaşır. Birbirlerini hala sevdiklerini anlarlar. Prosdocimo Zaida'ya Selim'in bir maskeli baloda Fiorilla'yı kaçıracağını söyler ve Zaida'ya Fiorilla'nın elbiselerini giymesini söyler. Geroino'da Selim'in elbiselerini giyerek karısını aldatmayı planlamaktadır. Herşeyi duyan Narcisco da Fiorillayı kaçırmak için Türk kıyafeti giyerek baloya gelmiştir. Baloda anlaşmazlık olur. Geronio iki Türk ve iki Fiorilla bulur. Selim ve Zaida anlaşır ve birlikte gitmeye karar verirler. Geronio karısına ders vermek istemektedir ve boşanacağını söyler. Fiorilla pişman olmuştur. Geronio karısını affeder. Hikaye mutlu sonla biter.

Yener (1983: 36), “ Yapıt 1820 yılında Londra'da ahlak dışı sayılıp yasaklanmıştır, opera uzun süre unutulmuş son zamanlarda tekrardan sahnelenmeye başlanmıştır” diye ifade etmiştir.

Gioacchino Rossini'nin Türklerle ilgili olan bir diğer operası 1826 yılında sahnelenen “II. Maometto” operasıdır. Opera İkinci Mehmet'in kuşatma sırasında yaşadığı aşkı konu almaktadır. Rossini, aynı konuyu Paris operası için Fransızca olarak 1826 yılında “Le Siege de Corinth” (Korent Kuşatması) adıyla yeniden bestelemiştir. (Tanrıkulu, 1893: 4)

Opera, Sultan Mehmet'in Eğriboz adasını kuşatmasıyla başlar. Korint Valisi Polo Erisso ve subay Calbo toplanıp kuşatmayla ilgili durumu görüşürler. Erisso'nun kızı olan Anna sıkılmaktan ve ümitsiz aşkından söz etmektedir. Babası ona Sultan Mehmet'in yaklaştığından ve dikkatli olması gerektiğinden ve onu Calbo ile evlendirmek istediğinden bahseder. Anna, kendini Uberto diye tanıtmış bir adama aşık olduğunu söyler. Dışarıda muharebe devam etmektedir. Sultan Mehmet kaleye girmiştir. Calbo ve Anna'nın babası Erisso esir düşmüşlerdir. Anna, Sultan Mehmet'i

görünce onun Uberto olduğunu anlar. Sultan Mehmet Anna'nın babası ve Calbo'yu serbest bırakır. Anna, vatani ve Sultan Mehmet arasında kalmıştır. Sultan Mehmet'e aşiktir fakat diğer yandan vatanını düşünmektedir. Errisso'nun karısı ölmüştür. Anna büyük bir ikilem yaşamaktadır. Savaş devam etmektedir. Venedikli kadınlar Sultan Mehmet'in kazandığını söylerler. Anna Türk askerlerinin karşısına geçip kendisini öldürmelerini söyler. Bu sırada Sultan Mehmet'i gören Anna kendini öldürür.

Son olarak 1848 yılında sahnelenen, Giuseppe Verdi tarafından bestelenmiş olan librettosu Francesco Maria Piave'ye ait olan "Il Corsaro" adlı bir opera mevcuttur. Operanın konusu Seid Paşa'nın ile korsanların kaptanı olan Corrado'yu tuksak etmesi üzerine arasında yaşanan olayları anlatır.

Asil soylu Corrado hayal kırıklığının ardından korsanların tarafına geçer ve onların lideri olur. Giovanni, Ege Deniz'inde ıssız bir adada kendilerine sığınak bulan korsanlara, Corrado tarafından acil olarak harekete geçmeleri gerektiği mesajını iletir. Ajanları sayesinde nefret edilen Seid Paşa'nın filosunun Coron Liman'ında demirlendiğini öğrenirler. Corrado'ya aşık olan Medora kötü şeyler olabileceğini hissetmektedir ve sevgilisine veda eder. Corrado sevgilisini teselli eder. Limandan top atışı duyarlar ve ona herşeyin başladığını söyler. Paşa'nın Coron'daki sevdiği kölesi Gulnara haremdede mutlu bir hayat sürmektedir. Fakat Seid Paşa'dan nefret eder ve özgür olmak ister. Türk filosu limanda korsanlarla savaşmak üzere hazır beklemektedir. Paşa ve adamları kazanacakları zaferi kutlamaktadırlar. Corrado, derviş kılığında Müslümanların arasına karışıp, adamlarıyla beraber Paşa'nın donanmasını ateşe vermeyi başarır. Alevler kadınların bulunduğu yeri sarar. Yangın sırasında Corrado, tehlike altında olan masumların kurtarılmasını sağlar. Bundan faydalanan Türkler korsanları yakalar. Selim Ağa yakalananların zincirlenmesini sağlar. Corrado için ölüm kararı verilir. Gulnara ve diğer kadınlar Seid Paşa'dan merhamet dilemektedirler. Seid Paşa, Gulnara'nın düşmanları için merhamet dilemesinden dolayı onun kendisini sevmediğini anlar ve çok kızar. Selim ise Corrado'nun ertesi gün acılar içinde öldürülmesi emrini vermiştir. Gulnara bekçilere gizli gizli para verir ve uykusunda Seid Paşa'yı öldürür. Corrado'yu serbest bırakıp onunla birlikte kaçır. Bu sırada Medora, Corrado'nun yakalandığını öğrenip onun öldüğünü düşünmektedir. Acısından zehir içer. Corrado Gulnara ile birlikte geri dönerler. Corrado aceleyle sevgilisinin yanına gider ve ona Gulnara'nın onu kurtardığını söyler. Medora, Gulnara'ya teşekkür eder ve ölür. Corrado'da şok içinde kendini denize bırakır.

GRAN TEATRO DI TRIESTE

Per la sera di Mercoledì 25 Ottobre 1848

PARI N.º 26.

Prima Rappresentazione

DELLA NUOVISSIMA OPERA

IN TRE ATTI:

Il Corsaro

Parole di Fr. M. Piave. - Musica del Maestro G. Verdi

non mai esposta in altri Teatri.

PERSONAGGI

CORRADO, Capitano de' Corsari	Fraschini Gaetano
GIOVANNI, Corsaro	Folpini Giovanni
MEDORA, amante di Corrado	Rapazzini Carolina
GULNARA, Schiava di Seid	Barbieri-Nini Marianna
SEID, Pascià di Corone	De Bassini Achille
SELIMO, Agi	Petrovich Giovanni
EUNUCO, nero	Cacchiani Francesco
Uro SCHIAVO	Albanasich Stefana

Cori e Comparsa.

Corsari - Guardie - Turchi - Schiavi - Odalische.

Lo Spettacolo incomincerà alle ore 7 1/2 precise.

NB. - I Signori Abbonati riceveranno i Libretti al Bigoncio.

- TIP. WELS.

Şekil 2.3 Il Corsaro operasının 1848 tarihli afişi.

PERSONAGGI

ATTORI

CORRADO, Capitano dei Corsari	Sig. <i>Errani Paolo</i>
GIOVANNI, Corsaro	Sig. <i>Calestani Francesco</i>
MEDORA, giovane amante di Corrado	Sig. ^a <i>Proche Clementina</i>
GULNARA, schiava prediletta di Seid	Sig. ^a <i>Gruitz Emilia</i>
ZAIDA, ancella di Gulnara	Sig. ^a <i>Cocchi Carolina</i>
SEID, bascià di Corone	Sig. <i>Spellini Luigi</i>
SELIMO, agà	Sig. <i>Cavirani Alessandro</i>
EUNUCO nero	Sig. <i>N. N.</i>
UNO SCHIAVO	Sig. <i>N. N.</i>
ANSELMO, Corsaro, che non parla	Sig. <i>N. N.</i>

CORI, COMPARSE

Corsari — Guardie — Turchi — Schiavi — Odalische
Ancelle di Medora.

Şekil 2.4. Librettosu Francesco Maria Piave'ye ait olan *Il Corsaro* operasının rol dağılımı.

Tablo 2.1 Türkleri Konu Alan İtalyan Operalarının Kronolojik Dizilimi

1644	Ormindo	Francesco Cavalli
1672	Attila	Pietro Ziani
1689	Il Gran Tamerlano	Marc Antonio Ziani
1692	Ibrahim Sultano	Carlo Francesco Pollarolo
1706	Il Gran Tamerlano	Alessandro Scarlatti
1719	Tamerlano	Francesco Gasparini
1719	Il Trionfo di Solimano	Luca Antonio Predieri
1728	Tamerlano	Giovanni Antonio Giani
1730	Il Gran Tamerlano	Giovanni Porta
1730	Tamerlano	Nicola Porpora
1732	Bajazette	Edigio Romoaldo Dumi
1735	Bajazette	Antonio Vivaldi
1736	Tamerlano	Leonardo Leo
1746	Tamerlano	Giocchino Cocchi
1753	Bajazette	Nicolo Jomelli
1753	Solimano	Domenico Fischiatti
1756	Solimano	Giovanni Battista Pescetti
1757	Solimano	Davide Perez
1757	Solimano	Antonio Ferrandini
1757	Solimano	Pasquale Enrichetti
1759	Solimano	Tomasso Traetta
1760	Solimano	Baldassare Galuppi
1762	Tamerlano	Giuseppe Scolari
1765	Tamerlano	Pietro Alessandro Guglielmi
1766	Solimano	Gregorio Scrioli
1770	Solimano	Giuseppe Sarti
1774	Il Figlio del Gran Turco	Antonio Rugarli
1792	Attila	Giuseppe Farinelli
1813	L'italiana in Algeri	Giocchino Rossini
1814	Il Turco in Italia	Giocchino Rossini
1814	Bajazette	Pietro Generali
1818	Tamerlano	Giovanni Tadolini
1824	Tamerlano	Antonio Sapienza
1826	Le Siege de Corinth	Giocchino Rossini (Fransızca versiyonu)
1826	Il Maometto	Giocchino Rossini (İtalyanca versiyonu)
1844	Solimano	Luigi Cherubini
1846	Attila	Giuseppe Verdi
1848	Il Corsaro	Giuseppe Verdi

2.2.2 Türkleri Konu Alan Fransız Bestecilerin Operaları

1735 yılında sahnelenen, Jean Philippe Rameau tarafından bestelenmiş olan, “Les Indes Galantes” (The Amorous Indies), (Eğlenceli Yerliler) isimli opera dört bölümden oluşmaktadır. Bazı kaynaklara göre bu eser opera değil bale olarak geçmektedir. Birinci bölüm olan “Le Turc Genereux” (Cömert Türk), Türkleri konu almaktadır.

Giriş bölümü Osman Paşa'nın sarayında geçmektedir. Fransız kız olan Emilie, Osman Paşa'ya köle olarak satılır. Osman Paşa Emilie'ye aşık olur. Emilie Osman Paşa'nın başka bir kölesi olan Valere'ye aşıktır. Fakat Valere'nin efendisinin Osman Paşa olduğunu bilmemektedir. Osman Paşa ikisi arasındaki aşkı anlar ve fedakarlık göstererek her ikisini de serbest bırakır. (Sadie ve Macy 2009: 298)

1803 yılında sahnelenmiş, Jadin Louise Emmanuel tarafından bestelenmiş olan “II Mahomet” isimli bir diğer opera da mevcuttur. Yine 1803 yılında sahnelenen Nicolas Isonuard Nicolo tarafından bestelenen “ Le Medecine Turc” adlı opera görülmektedir.

1822 yılında sahnelenmiş olan “Nadir et Selim” (Nadir ve Selim) isimli opera Henri Romognesi tarafından bestelenmiştir.

Florimond Harve Rogner tarafından bestelenen, 1869 yılında sahnelenmiş olan “Les Turcs” (Türkler) isimli bir opera mevcuttur.

Tablo 2.2 Türkleri Konu Alan Fransız Operalarının Kronolojik Dizilimi

1735	Les Indes Galantes	Jean Philippe Rameau
1803	II Mahomet	Jadin Louise Emmanuel
1803	Le Medecine Turk	Nicolas Isonuard Nicolo
1822	Nadir et Selim	Henri Romognesi

2.2.3 Türkleri Konu Alan İngiliz ve Amerikan Bestecilerin Operaları

İlk olarak 1775 yılında Charles Dibdin, “The Sultan”, 1785’de Samuel Arnold “Turk and No Turk” (Türk ve Türk olamayan), 1791’de Joseph ? “A Day in Turkey” (Türkiye’de Bir Gün), 1879’da Arthur Goring Thomas “ The Light of Harem” (Haremin ışığı), 1935’de John Lawrance Seymour “In the Pascha’s Garden” (Paşa’nın Bahçesinde) isimli operasını bestelemiştir.

1935 yılında New York Metropolitan sahnesinde oynanmış olan “Paşa’nın Bahçesinde” isimli operanın konusu, İstanbul’da geçiyor. Kıskanç bir paşanın karısı bir Fransız genciyle gizlice sevişmekte, onunla sarayın bahçesindeki küçük bir köşkte buluşmaktadır. Fakat kadını gizli bir aşkla sevmekte olan harem ağası durumu efendisine haber verir. Bir gün paşanın köşke geldiğini gören kadın, sevdiği delikanlıyı bir sandığa saklar. Paşa, harem ağasının göz işaretiyle durumu sezince sandığın toprağa göülerek ortadan kaldırılmasını buyurur. Perde aşğının diri diri gömülmesine tanık olan kadının dehşetten açılmış gözleri önünde kapanır. (Yener, 1978)

Ayrıca Yener (1978: 15), “Alfred Wathall isimli bestecinin “İstanbul Güzelleri” isimli bir operası mevcuttur, 1898 de sahneye konmuştur” diye de ifade etmiştir.

Tablo 2.3 Türkleri Konu Alan İngiliz ve Amerikan Operalarının
Kronolojik Dizilimi

1775	The Sultan	Charles Dibdin
1785	Turk and No Turk	Samuel Arnold
1791	A Day in Turkey	Joseph ?
1879	A Light of Harem	Arthur Goring Thomas
1898	İstanbul Güzelleri	Alfred Wathall
1935	In The Pascha's Garden	John Lawrance Seymour

2.2.4 Türkleri Konu Alan Alman Bestecilerin Operaları

Bazı kaynaklarda Türkleri konu almış operalar içerisinde bilinen ilk eserin Alman besteci Johann Wolfgang Franck'a ait olan, 1686 da sahnelenmiş olan "Cara Mustapha" (Kara Mustafa) adlı operası olarak gösterilmektedir.

Şekil 2.5 Cara Mustapha operasının notalarından bir bölüm.

IV.

ARIEN

Vn
1000.
13

Aus

den beyden Operen,

Von dem Erhöhten und Besürzten

CARA MUSTAPHA

Türckischen Groß-Bezier/

In die Music gebracht

Von

Johan Wolff Francken C. M.

Und verlegt

von

Samuel Königen Buchhändlern.

Handl.
nr. 133.

Hamburg 1687.

Şekil 2.6 Cara Mustapha operasının 1687 tarihli nota kitabının kapağı.

Bu tarihten sonra, Timurlenk ve Yıldırım Bayezit'in hikayelerinden etkilenip 1724 yılında sahnelenmiş olan “Tamerlano” operasının ünlü bestecisi George Frideric Handel'i görüyoruz. Opera üç perdeden ibarettir. Timurlenk, Sultan Bayezit'i ve kızı Asteria'yı esir almıştır. Bayezit serbest kalmaktansa ölmeyi tercih ettiğini söylemektedir. Sadece kızına olan sevgisi onu ayakta tutar. Timurlenk Bizans İmparatoru'nun oğlu olan Andronico'ya Bayezit'in kızını sevdiğini söyler. Andronico ile Beyazit'in kızı Asteria birbirlerine aşıklardır. Timurlenk Asteri'ya kalbini açar ve Andronico'nun onu desteklediğini söyler. Asteria'da Andronico'nun dürüstlüğünden şüphe eder. Timurlenk, Asteria ile evlenmek istediğini Bayezit'a söylemesi için Andronico'yu Bayezit'in yanına gönderir. Karşılığında Bayezit'i serbest bırakacaktır Andronico'ya da bir krallık ve kendi sözlüsü olan İrene'yi vereceğini söyler. Bayezit bunu kabul etmez. Bu sırada Timur'un sözlüsü olan İren olan biteni öğrenmek için elçi kılığında saraya gelir. Asteria sadece Timurlenk'i öldürmek için evlilik teklifini kabul eder. Timurlenk bunu öğrenir ve baba kızı ölümle tehdit eder. Bayezit kızına olacakları düşündüğü için Asteria ile birlikte bir ölüm planı yaparlar. Timurlenk hala Asteria ile beraber olmak istemektedir. Asteria ve Andronico aralarındaki aşkı Timurlenk'e itiraf ederler. Timurlenk çok sinirlenir ve bunu üzerine Asteria'nın bir köle olarak sarayda kullanılacağını ve evlendirileceğini söyler. Asteria Timurlenk'in kadehine zehir koyar. Bunu gören İrene gerçek kimliğini açıklayarak onu uyarır. Bunun üzerine Timurlenk zehirli kadehi ya Andronico'ya ya da babasına içirmesini söyleyerek Asteria'ya verir. Timur Asteria'yı kölelerin arasına atmaya karar verir. Bunu görmek istemeyen Bayezit intihar eder.

Daha önce İtalyan operaları içinde belirttiğimiz, 1719 yılında Luca Antonio Predieri tarafından bestelenen “Il trionfo di Solimano” (Süleyman'ın zaferi) adlı operasından sonra Avrupa operaları içinde ikinci sırada Alman besteci Johann Adolph Hasse' nin 1753 yılında sahnelenmiş olan “Solimano” operası gelmektedir.

Johann Gottfried Schwanberger' in bestelediği "Solimanno" adlı eser 1762 yılında sahnelenmiştir. Ardından 1772 yılında yine aynı isimle sahnelenen "Solimann" operasını da Johann Gottlieb Naumann bestelemiştir.

Ünlü besteci Wolfgang Amadeus Mozart 1779 yılında yazmış olduğu "Zaide" operası "Saraydan Kız Kaçırma" operasının ilk şekli gibi gözükmetedir. Türklere özgü bağışlayıcı karakteri, iyi kalpliliği açıklayan, Batı eserleri arasında yer alır. Operadan çok, gerçekten bir şarkılı-oyun olarak yazılmış bulunan bu eserin diyalogları ortada olmadığından Mozart'ın üçüncü perdeyi yazıp yazmadığı bilinmemektedir. Zaide'nin librettosunu hazırlayan Salzburglu saray trompetçisi Andrea Schachtner, konuyu adı bugüne kadar bulunmamış olan orta halli bir yazarın "Saray" adlı eserinden almıştır. Asıl adının ne olacağı Mozart tarafından partisyonda gösterilmemiş bulunan bu esere "Zaide" adı, bestecinin ölümünden sonra notayı ilk basan editör Andre tarafından verilmiştir ki bu ad, konunun kadın kahramanı olan Zaide'nin adıdır. "Zaide" de, "Saraydan Kız Kaçırma" operasına giden yolu açmış ve bu önemli eserin doğması için gerekli geçiş döneminin başarıyla sonuçlanmasını sağlamıştır. Eserin konusu, Türk Padişahı Sultan Süleyman'ın sarayında Hristiyan bir köle olarak bulunan Gomez, saray kızlarından Zaide'ye aşiktir. Padişahın adamlarından Allazim tarafından korunan aşıklar kaçmaya çalışırken yakalanır ve sultana teslim edilir ve eser burada yarım kalmıştır devamı bilinmemektedir. (Altar, 2010: 123)

"Zaide" operasının ardından bestecinin Türklere ilgili olan bir diğer operası oldukça ünlüdür ve halen daha Avrupa sahnelerinde oynanmaktadır. "Die Entführung aus dem Serail" (Saraydan Kız Kaçırma) isimli operasının librettosu Alman imparatoru II. Joseph tarafından, Konstanze Weber ile evlenme hazırlığı yapıldığı sırada hazırlanmıştır.

Eserin oynanmasını, siyasal nedenlerle hayli geciktirmiş olan imparator II. Joseph, sonunda ilk temsilin 16 temmuz 1782'de saray tiyatrosunda yapılmasına izin vermiştir. "Saraydan Kız Kaçırma" operası 1783 yılında Prag'da, 1784'te Salzburg'da oynanmış, Viyana Saray Tiyatrosu'nun bunu izleyen yıllardaki repertuarında sürekli olarak yer almıştır. Bu operanın librettosu, Christian Friedrich Bretzner'in besteci Johann Andre için 1781 yılında şarkılı-oyun metni olarak yazmış olduğu "Saraydan Kız Kaçırma" adlı librettodan esinlenerek Gottlieb Stephani tarafından yazılmıştır. (Altar, 2010: 128)

İspanyol soylularından Belmonte'nin sevgilisi Konstanze ve hizmetçisi Blonde bir deniz yolculuğunda korsanlar tarafından tutsak alınıp, Osmanlı paşası Selim'e satılmıştır. Sevgilisinin izini süren Belmonte, İstanbul'a Selim'in boğazdaki görkemli yalısına gelir; amacı sevgilisini kaçırmaktır. Amacına ulaşmak adına yalıya bir biçimde girmek, Selim Paşa'nın güvenini kazanmak durumundadır. Ancak Selim Paşa'nın kahyası Osman tarafından izlenmektedir. Bir kaç olay ve entrika sonucunda Konstanze, Belmonte, Blonde ve Pedrillo kaçmak üzerelerken Osman tarafından yakalanıp Paşa'nın huzuruna çıkartılırlar. Selim Paşa, büyüklük göstererek kaçakları bağışlar, ülkelerine dönmelerine izin verir.

Şekil. 2.7 “Saraydan Kız Kaçırma” operasının ilk temsil ilanı.

Joseph Martin Kraus tarafından “Solimann” isimli bir başka opera bestelenmiş, 1789 yılında sahnelenmiştir.

Johann Friedrich Reichardt 1800 yılında sahnelenmiş olan “Tamerlan” operasını bestelemiştir.

1806 yılında sahnelenmiş “Das Körbchen aus der Turkei” (Türkiye’den Bir Paket) isimli bir opera da Wenzell Muller adlı bir besteci tarafından bestelenmiştir.

Ünlü besteci Carl Maria von Weber’in bestelediği, ve librettosu Franz Heimer tarafından “1001 Gece Masalları” temel alınarak hazırlanan tek perdelik eser olan “Abu Hassan” (Ebu Hasan) ilk olarak 4 Haziran 1811’ de Munich Cuvillies Tiyatrosunda sahneye konulmuştur.

Opera yoksul ama iyi niyetli Ebu Hasan ve karısı Fatma’nın az miktardaki yiyecekleri paylaşması ile başlar. Hasan’ın çok fazla borcu vardır ve ödemek için planlar yapar. Halife yakınlarını kaybedenlere cenaze masraflarını ödemeleri için para yardımında bulunmaktadır. Hasan, ölümlerini ilan ederek Fatma’yı ve kendini cenaze masraflarını almak için Halife Harun Reşit ve eşi Zübeyde hanım ile görüştürmeyi planlamaktadır. Fatma Hasan’ın planını çok beğenir. Fatma Halife’nin eşine gider ve Hasan’ın öldüğünü söyler, bu sırada alacaklılar toplanıp evine giderler. Hasan’ı evine giden öfkeli alacaklılardan en büyük alacaklısı olan tefeci Ömer kurtarır. Tefeci Ömer, Hasan’ın karısı Fatma’ya aşıktır. Fatma’yı kendisine ait olmaya zorlar ve onunla beraber olursa Hasan’ın bütün borçlarını sileceğini söyler. Fatma bunu kabul etmez. Fatma Halife’ye Hasan’ın öldüğünü söyleyip ondan para alır. Daha sonra Hasan Halife’ye karısının öldüğünü söylemek için Haliye’ye gider. O sırada Ömer eve gelir Fatma’yı ikna etmeye çalışır. Hasan aniden eve dönünce panikleyen Fatma, hemen Ömer’i saklar. Hasan durumu farkeder ve bilmezmiş gibi Fatma ile aralarında konuşmaya başlarlar. Bu sırada Halife ölümünü doğrulamak için Hasan’ın evine gelir, Fatma ve Hasan ölü taklidi yaparlar. Halife ilk kimin öldüğünü açıklayana 1000 altın vereceğini duyurur. Bunu duyan Hasan canlanır ve ilk kendisinin öldüğünü söyler. Halife ve eşi durumu anlamış, ikisini de affetmiştir. Ömer’i yaptıklarından dolayı cezalandırır ve Hasan ile Fatma’ya ihtiyacı olan parayı verir.

Timur ve Yıldırım Bayezit hikayelerinden etkilenen bir başka besteci de 1813 yılında sahnelenen “Tamerlano” operasını besteleyen Johann Simon Mayr olarak gözükmektedir.

Albert Gustav Lortzing tarafından bestelenmiş, 1826 yılında sahnelenmiş “Ali Pascha von Janina” (Yanyalı Ali Paşa) isimli bir opera mevcuttur.

Yanyalı Ali Paşa ya da Tepedelenli Ali Paşa, 1744 yılında Tepedelen’de doğmuştur. Dönemim güçlü isimlerindendir. Atılganlığı, cesareti, parlak zekası sayesinde sivrilen ve Babıali’nin güçsüzlüğünden de yararlanarak Rumeli’nin güneyinde bir devlet kurma çabasında bir bakıma başarılı olan, sonra da Osmanlı yönetimine karşı gelip hükümet güçlerini iki yıl uğraştıran Tepedelenli, son girişimi olan Yunan bağımsızlık hareketinin babası sayıldığı kadar Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşünde önemli rol oynayan kişilerden biri olarak bilinir. Adına “Hain” sıfatıyla idam fermanı çıkarılmış, tek bir kurşunla öldürüp, kendi başı da dahil olmak üzere oğullarının ve torunlarının da başı kesilerek soyu kurutulmuştur. (Larousse, 1986)

Şekil 2.8 Ali Paşa

“Yanyalı Ali Paşa” operasında Fransız kaptan Bernier, mürettebatı ve arkadaşı olan teğmen Robert ile birlikte Cezayir kıyılarına gelir. Sevgilisi Arianna korsanlar tarafından kaçırılmış ve Yanya valisi olan Ali Paşa’ya satılmıştır. Bernier buna çok öfkelenmiştir. Bernier Yanya’ya gider, Ali Paşa ile tanışır ve Ali Paşa’nın sarayına davet edilir. Sarayda Bernier Arianna’yı tanır. Ali Paşa Arianna’nın Bernier’e aşık olduğunu anlar. Ali Paşa Arianna ile ilgilenmektedir fakat Arianna Bernier’e aşık olduğu için Ali Paşa ile ilgilenmemektedir. Ali Paşa çok sinirlenir ve intikam almak ister. Robert, Ali Paşa ve İbrahim Ağa aralarında konuşurken onları duyar. Arianna’nın idam edileceğini öğrenir. Bunu öğrenen Robert Yanya’ya askerlerle beraber gelir. İbrahim Ağa öldürülür. Ali Paşa’nın silahları alınır. Arianna ve köleler serbest bırakılır.

Karl Grau tarafından bestelenen 1876 yılında sahnelenen “Der Schatz des Kapudan Pasha” (Kapudan Paşa’nın Sevgilisi) isimli Barbaros Hayrettin ile ilgili yazılmış olan bir opera da görülmektedir.

Son olarak 1920 yılında sahnelenmiş olan “Schirin und Gertraude” (Şirin ile Gertraude) isimli operanın Paul Graener tarafından bestelendiğini görmekteyiz.

Tablo 2.4 Türkleri Konu Alan Alman Operalarının Kronolojik Dizilimi

1682	Attila	Johann Wolfgang Franck
1686	Cara Mustapha	Johann Wolfgang Franck
1753	Solimano	Johann Adolph Hasse
1761	Le Cadi Dupe	Christoph Willibald Gluck
1762	Solimanno	Johann Gottfried Schwanberger
1764	Mekke Hacıları	Christoph Willibald Gluck
1772	Soliman	Johann Gottlieb Naumann
1779	Zaide	Wolfgang Amadeus Mozart
1782	Die Entführung aus dem Serail	Wolfgang Amadeus Mozart
1789	Solimann	Joseph Martin Kraus
1800	Tamerlan	Johann Friedrich Reichardt
1811	Abu Hassan	Carl Maria von Weber
1806	Das Körbchen aus der Turkei	Wenzell Muller
1813	Tamerlano	Johann Simon Mayr
1826	Ali Pascha von Janina	Albert Gustav Lortzing
1876	Der Schatz des Kapudan Pascha	Karl Grau
1920	Schirin und Gertraude	Paul Graner

3. JOHANN ADOLPH HASSE

Şekil 3.1 Johann Adolph Hasse

24 Mart 1699'da Almaya'da Bergedorf adlı bir kasabada doğmuştur. Dedesi Peter Hasse Marienkirche, o dönemdeki ünlü orgçulardan biridir. Babası ve erkek kardeşi de dedesi gibi org çalmış ve Bergedorf'da adlarını duyurmuşlardır. Hasse 1714 ve 1717 yılları arasında ses eğitimi almak için Hamburg'a gidip gelmiştir. Besteci 1718 yılında Sakson sarayında şair Johann Ulrich König'in tavsiyesi üzerine Hamburg operasında tenor olarak işe alınmıştır. İki yıl sonra kendi bestelediği operası olan "Antioco" Hamburg operasında sahnelenmiştir.

1722'de İtalya'ya seyahat ederek başlangıçta Venedik'te kaldı. Daha sonra Bolonya, Floransa ve Roma'dan sonra Napoli'ye yerleşti. 1723 yılında "Tigrane" operasıyla besteci olarak sesini yavaş yavaş duyurmaya başladı.

1725 yılında Nicola Porpora ile kısa bir süre için beraber çalıştıktan sonra Alessandro Scarlatti ve dönemin ünlü kastrat şarkıcısı olan Farinelli ile çalışmıştır. Farinelli, Antonio rolünde Hasse'nin "Antonio e Kleopatra" serenatını seslendirmiştir. 1727'de Venedik'te bir müzik okulunun yönetimini almıştır.

Bestecinin "Sesostrate" adlı operası 13 Nisan 1726 yılında Maria Theresa'nın 9. Doğum gününde Teatro San Bartolomeo'da sahnelenir. Bu temsil bestecinin kariyerinde dönüm noktası olmuştur ve 1730 yılında artık besteci Napoli'de tanınmaktadır. Yine aynı yıl ünlü soprano Faustina Bordoni ile evlenmiştir

7 Ekim 1731 yılında Veliakt Prensin doğum günü için Torino, Roma, Venedik ve Napoli'de, "La Gloria Sassonia" isimli kendi bestelediği kantatını yönetmiş, yine aynı yıl bestelemiş olduğu "Siroe" adlı operasının ilk temsilini 2 Mayıs'da Bologna'da gerçekleştirmiştir. Çok beğenilen bu opera ilk temsilinden 21 Mayıs'a kadar 25 kez tekrarlanmıştır.

Şubat 1731 tarihinden itibaren Hasse dönemin ünlü librettisti olan Metastasio ile çalışmaya başlamış ve 1771 yılına kadar bestelediği pek çok operasının librettosunu Metastasio yazmıştır, ve yine aynı yıl Dresden operasına orkestra şefi olarak girmiştir. 1733 yılında sahnelenen bestecinin "Siroe" adlı operası çok beğenilmiş ve birkaç yıl boyunca çeşitli şehirlerde de sahnelenmiştir.

1747 yılında Hasse, Prenses Marie Joseph Louis ve XVI. Louise'in kraliyet düğününde dört klavsen sonatını Marie Joseph Louise için adanmış ve bir çift oratoryo ve bir opera sahnelemiştir.

Hasse 1757'ye kadar Dresden'de kalmış, hayatının sonlarını Viyana ve İtalya'da geçirmiştir.

Hasse'nin 5 Şubat 1753 yılında Dresden'de sahnelenen "Solimano" operası ardından aynı yıl 12 kez sahnelenmiştir.

Besteci 1772 yılında emekli olmaya karar vermiştir. 4 Kasım 1781 yılında eşi Faustina Bordoni'nin vefatının ardından iki yıl sonra da besteci Hasse vefat etmiştir. (Grove's, 1906: 338)

3.1 Johann Adolph Hasse'nin Bestelemiş Olduğu Kantatlar, Oratoryolar ve Operalar

Oratoryolar

- "Il cantico de' tre fanciulli" (Dresden 1734)
- "Le virtù appiè della croce" (Dresden 1737)
- "Serpentes ignei in deserto" (Venedik 1740)
- "Giuseppe riconosciuto" (1741)
- "I pellegrini al sepolcro di Nostro Signore" (Dresden 1744)
- "Ci'l un parantê und parsol scelopgrini" (1744)
- "La Caduta di Gerico" (Dresden 1744)
- "Santa Elena al Calvario" (1747)
- "La conversione di Sant' Agostino" (Dresden 1750)
- "S. Petrus et S. Maria Magdalena" (Venedik 1759)

Kantatlar

- "Chieggio ai gigli ed alle rose" (Napoli 1727, 1729)
- "Il nome or Scrivo in te l'amato nome" (Napoli 1727, 1729)
- "È ver, mia Fille, è vero" (Napoli 1727, 1729)
- "L'Armonica or Ah perché col canto mio" (Viyana 1769)
- "La Gelosia" (Viyana 1769)
- "Il Ciclope (Venedik 1775, 1776)
- "La Danza (Venedik 1775, 1776)
- "Ah, Troppo è Ver"

- “Clori, Clori, mia vita”
- Euridice e Orfeo - cantata a due”
- “Per palesarti appieno”
- “Se il cantor trace, oh Dio”
- “Quel vago seno”
- “Fille dolce, mio bene”
- “Venetian Ballads” (Londra 1735)
- “Cosa e' sta Cossa?”
- “Grazie agli inganni tuoi”
- “No ste' a condanarme”
- “Si', la gondola avere', no crie”

Tablo 3.1 Adolph Hasse'nin Bestelediği Operaların Kronolojik Dizilimi

Operanın Adı	Libretto Yazarı	İlk Temsil	Yıl
Antioco	Apostolo Zeno ve Pietro Pariati	Braunschweig	1721
Tigrane	Francesco Silvani	Napoli	1723
Sesostrate	Antonio Carasale	Napoli	1726
Attalo, Re di Bitinia	Francesco Silvani	Napoli	1728
Artaserse	Pietro Metastasio	Venedik	1730
Ezio	Pietro Metastasio	Dresden	1730
Cleofide	Pietro Metastasio	Dresden	1730
Demetrio	Pietro Metastasio	Venedik	1732
Siroe, Re di Persia	Pietro Metastasio	Bolonya	1733
La Clemenza di Tito	Pietro Metastasio	Pesaro	1735
Irene	Stefano Pallavicini	Dresden	1738
Alfonso	Stefano Pallavicini	Dresden	1738
Lucio Papirio	Apostolo Zeno	Dresden	1742
Didona Abbandonata	Pietro Metastasio	Dresden	1742
Antigono	Pietro Metastasio	Dresden	1742
Ipermestra	Pietro Metastasio	Dresden	1743
Semiramide	Pietro Metastasio	Venedik	1744
Arminio	Giovanni C. Pasquini	Dresden	1745
La Spartana Generosa	Giovanni C. Pasquini	Dresden	1747
Leucippo	Giovanni C. Pasquini	Dresden	1748
Demofonte	Pietro Metastasio	Dresden	1748
Attilio Regolo	Pietro Metastasio	Dresden	1748
Ciro Riconosciuto	Pietro Metastasio	Dresden	1751
Adriano in Siria	Pietro Metastasio	Dresden	1752

Solimano	Giovanni A. Migliavacca	Dresden	1753
L'eroe Cinese	Pietro Metastasio	Dresden	1753
Artemisa	Giovanni A. Migliavacca	Dresden	1754
Il Re Pastore	Pietro Metastasio	Hubertusburg	1755
L'Olimpiade	Pietro Metastasio	Dresden	1756
Achille in Scio	Pietro Metastasio	Napoli	1759
Zenobia	Pietro Metastasio	Polonya	1761
Il Trionfo di Clealia	Pietro Metastasio	Viyana	1762
Romolo ed Ersilia	Pietro Metastasio	Innsbruck	1765
Piramo e Tisbe	Marco Coltellini	Viyana	1768
Il Rugero	Pietro Metastasio	Milano	1771

3.2 Solimano Operası

Librettosu Giovanni Ambrogio Migliavacca tarafından yazılan, Johann Adolph Hasse tarafından bestelenmiş olan bu opera ilk olarak 5 Şubat 1753'de Zwinger Dresden Opera Evi'nde sahnelenmiştir. Opera 3 sahneden oluşmuştur.

Kişiler;

Solimano: Kanuni Sultan Süleyman (Tenor)

Selimo: Sultan Süleyman'ın oğlu Selim (Alto)

Osmino: Vezir Rüstem ile Sultan Rosalena'nın oğlu (Tenor)

Rustemo: Vezir Rüstem (Kastrat Tenor)

Narsea: Pers Şahı Tacmente'nin kızı, Selim'in sevgilisi (Soprano)

Emira: Narsea'nın kız kardeşi, Osman'ın sevgilisi (Soprano)

Acomante: Yeni Çerilerin ağası Akomas (Kastrat Tenor)

Karakterlerin aryaları eklerde yer almaktadır.

5 Şubat 1753'de ilk temsil de oynayan sanatçılar:

Solimano: Angelo Amorevoli

Selimo: Angelo Maria Monticelli

Narsea: Teresa Albuzzi-Todeschini

Rustemo: Anton Fürich

Osmino: Bartolommeo Puttini

Emira: Caterina Pilaja

Acomante: Giuseppe Belli

250 yıl sonra eserin ilk temsil edildiği yer olan Dresden’de, 22 Mayıs 1999’da tekrardan sahneye Berlin Staatsoper tarafından konmuştur. Bu temsilde oynayan sanatçılar şunlardır;

Solimano: Thomas Randle (Tenor)

Selimo: Vivica Genaux (Mezzo-soprano)

Narsea: Ana Camelia Stetanescu (Soprano)

Emira: Graciela Oddone (Mezzo- soprano)

Acomante: Richard Crowe (Kastrat tenor)

İlk Sahne:

Sultan Süleyman’ın oğlu Perslere karşı yapılan seferden zafer kazanarak kamp alanına döner. Yakalanarak kamp alanına getirilenler arasında Pers prensesleri Narsea ve Emira’da vardır. Selim Narsea’da Osman’da Emira’ya aşık olur. Dördünün şansı Sultan Süleyman’ın ortaya çıkmasıyla sona erer.

Baş vezir Rüstem, Sultan Süleyman’a Selim’in onu tahttan indirmeyi ve hatta öldürmeyi planladığını söylemiştir. Ayrıca onu Pers Şahı’nı bilerek serbest bırakmak ve onunla anlaşma yapmakla suçlar. Acomantes’in yatıştırma çabalarına rağmen Süleyman oğlunu ihanetten zindana attırır ve Selim’in konuşmasına izin verilmez.

İkinci Sahne:

Acomantes ve Narsea Selim’in suçsuzluğunu ispatlamak için uğraşırlar. Osman’da Selim’e yardım etmek istemektedir. Selim bu yardım teklifini sadece Osman’ın Narsea’yı değil Emira’yı seveceği üstüne yemin etmesi üzerine kabul eder. Sultan Süleyman, ölüm fermanıyla tehdit ederek Selim’den ve Narsea’dan aşklarından vazgeçmelerini söyler.

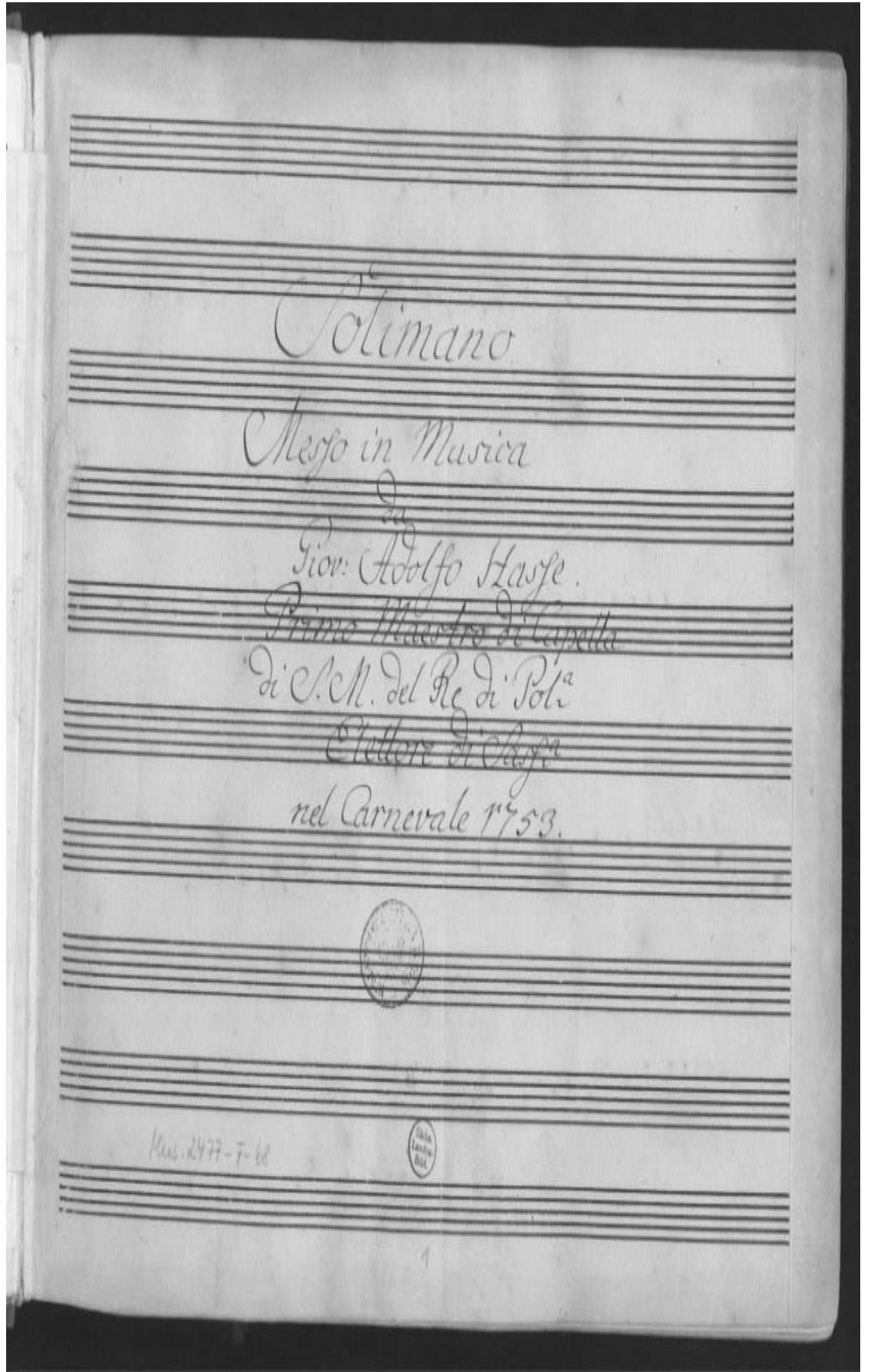
Selim ve Narsea Sultan Süleyman’ı daha fazla sinirlendirmemek için canları yanarak birbirlerine veda ederken, sahneye giren Sultan Süleyman ikisi arasındaki büyük aşktan etkilenir ve ikisini de affedeceğine dair söz verir. Ancak bu sözünü Selim ve Narsea inandırıcı bulmazlar.

Üçüncü Sahne:

Sultan Süleyman'ın güç meraklısı baş veziri Rüstem tarafından, Selim'in Pers Şahı Tacmantes'le pazarlık yaptığına dair sözde ihanetini kanıtlayan sahte bir mektup getirilir. Bunun üzerine Sultan Süleyman oğlunun ölüm fermanını verir. Bu kararını baş vezir Rüstem'e iletirken Acomantes bundan haberdar olur ve bu görevi kendisi üstlenir. Bu arada şanlı liderleri Selim zindana atıldığı için askerlerin ayaklandığının farkındadır.

Rüstem'in ve Sultanın kendi oğulları Osman'ın tahta geçmesi için Selim'e tuzak kurdukları ve entrika çevirdikleri ortaya çıkar. Osman, Sultan Süleyman'a Selim'in suçlu olduğunu kanıtlayan mektubun sahte olduğunu itiraf eder.

Bu arada ordu Sultan Süleyman'ın sarayına doğru yürümektedir. Aynı zamanda Acomantes ve onun tarafından serbest bırakılan Selim ortaya çıkar. Selim askerler tarafından sevinç içinde selamlanır. Selim ve babası Sultan Süleyman Rüstem'in görevinden alındığını ve yerine Acomantes'in geçirildiğini bildirirler. Selim Narsea ile birlikte, Osman'da Emira ile mutlu bir şekilde ordunun arasına karışırlar.

Şekil 3.2 Hasse'nin "Solimano" operasının notalarının kapağı

Tablo 3.2 Sultan Süleyman İle İlgili Yazılmış Olan Operaların Kronolojik Dizilimi

Operanın Adı	Bestecisi	Tarihi
Il Trionfo di Solimano	Luca Antonio Predieri	1719
Solimano	Johann Adolph Hasse	1753
Solimano	Domenico Fischetti	1753
Solimano	Giovani BattistaPescetti	1756
Solimanno	Davide Perez	1757
Solimano	Pasquale Enrichetti	1757
Solimano	Antonio Ferrandini	1757
Solimanno	Tomasso Traetta	1759
Solimanno	Baldassare Galuppi	1760
Solimanno	Johann G. Schwanberger	1762
Solimanno	Gregorio Scrioli	1766
Solimann	Giuseppe Sarti	1770
Solimann	Johann G. Nauman	1772
Solimann	Joseph Martin Kraus	1789
Solimano	Luigi Cherubini	1844

4. SONUÇ

İncelenen operaların içindeki karakter isimlerinin, Türklerin kullandığı isimlerle aynı olması ilk bakışta bu karakterlerin Türk olduğunu düşündürmektedir ve bazı kaynaklarda bu operaların Türkleri konu ettiği yazılmaktadır. Türklerin konu edildiği düşünülen;

Pierre Alexandre Monsigny “Le Cadi Dupe”

Christoph W. Gluck “Le Cadi Dupe”

Johann Andre “ Der Barbier von Bagdat”,

Peter Cornelius “Der Barbier von Bagdat”,

Carl M. Weber “Abu Hassan”

Charles Haring “Ali Baba”

Georges Bizet “ The Pearl Fishers”,

Georges Bizet “Djemileh” operaları başta bu çalışmanın içinde de yer almıştı fakat araştırmalar sonucunda karakterlerin Türk olup olmadıklarıyla ilgili kesin bir bilgiye ulaşılmadığından, Arap veya Hint kökenli olma olasılıkları bulunduğundan çalışmanın dışında tutulmuştur.

Bu çalışmada, Türkleri konu alan operalara ilişkin geniş bir bakış açısı sunulmuş olup, söz konusu incelenen operalar dikkate alındığında, kaynak açısından içeriklerine ulaşılabilen eserlerin konuları hakkında detaylı bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Türkler, Orta Asya’dan başlayıp göçebe hayatlarıyla yayılarak gittikleri yerlerde, orada yaşayan insanlarla kurdukları siyasi, kültürel, ticari ilişkiler ile onları etkilemişlerdir.

Osmanlı Devleti, Kanuni Sultan Süleyman’ın yapmış olduğu başarılı fetihlerle, doğuda Basra Körfezi, batıda sınırı Macaristan’a kadar genişletmiş ve Kanuni Sultan Süleyman’ın gücünün Avrupa’da duyulup, hissedilmesi onun gücüne ve başarılarına olan hayranlığını arttırmıştır. Kanuni Sultan Süleyman, Osmanlı Devleti’nin simgelerinden biri haline gelmiş ve Avrupa’da Osmanlı Devleti denilince akla ilk gelen padişah olmuştur.

Avrupalı besteciler, dönemin ”Muhteşem Süleyman” lakaplı padişahı olan Sultan Süleyman’dan etkilenerek, onun adına operalar bestelemişlerdir. Barok dönemde yazılan, Johann Adolph Hasse’nin “Solimano” operası bunlardan yalnızca

birisidir. Bu eserde, Sultan Süleyman rolü tenor sesler için yazılmıştır. Bestecinin kendi ses renginin tenor olması, o dönemde tenor sese olan ilginin çok fazla olması, bu rolün tenorlar için yazılmasının göstergesi olarak düşünülebilir.

Kaynak yetersizliği ilerde aşılabilir ve zengin bir bilgi kaynağı bulunabilirse, gelecekte, gerek “Solimano”, gerekse Türkleri konu alan diğer operalar, tozlu sandıklarından çıkarılıp, başta Türkiye sahneleri olmak üzere, dünyanın önemli opera evlerinde ışığa kavuşabilir.

Hasse'nin “Solimano” operasının, 1753 de ilk sahnelenişinden tam 250 yıl sonra (1994) Berlin Operası tarafından tekrar sahnelenişi buna güzel bir örnektir.

16. Yüzyıldan beri gelişen dinamiği, mitolojiyle başlayıp, dini, tarihi, doğayı, vatan sevgisini konu olarak işleyen opera, sanayi devriminden sonra sosyal, kültürel ekonomik hatta psikolojik konuları işlemiştir. Özellikle 18. Yüzyılda moda olan Türklük merakı da yaratıcılara esin kaynağı olmuştur.

Batıyla kıyasladığımız da opera sanatının geçmişi ülkemizde çok eskiye dayanmamaktadır. Bu sebeple alan araştırmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmam sırasında kaynakların yetersiz oluşu, bu çalışmaların daha fazla yapılması gerektiğini göstermiştir. Her yapılan çalışma gelecekteki opera şan öğrencilerine ışık tutup bu sanatın değerinin ülkemizde de daha etkili olmasını sağlayacaktır.

5. KAYNAKLAR

- Altar, C. (2010). *Opera Tarihi*. (2.Baskı). Cilt 1. İstanbul: Pan Yayıncılık
- Aracı, E. (2010). *Naum Tiyatrosu 19. Yüzyıl İstanbul'un İtalyan Operası*. (1.Baskı) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bourne, J. (2010). *Dictionary of Opera Characters*. New Yorke: Oxford University Press
- Clement F., Larousse P. (1873). *Dictionary Lyrique ou Historie Des Operas*. Paris: Impremiere Pierre Larousse
- Cumhuriyet, Yeni (1984) *Ansiklopedisi*. İstanbul: Arkın Kitabevi.
- Ewen. D. (1955). *Encyclopedia of the Opera*. USA: American Book-Straford Press.
- Larousse. B. (1986). *Sözlük ve Ansiklopedisi*. İstanbul: İnterpress Basın ve Yayıncılık.
- Grove's. (1906). *Dictionary of Music And Musicians. Vol. II*. New Yorke: Macmillian Company
- Meyer, E. (2013). *Türk Modası ve On Sekizinci Yüzyıl Müziği*. E.Genç (Çev.) Tarih Dergisi 56, 147-165.
- Mimaroglu. İ. (2006). *Müzik Tarihi*. (7.Baskı) İstanbul: Varlık Yayınları.
- Say, A. (2006). *Müzik Tarihi* .(6.Baskı) İstanbul: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Sözer, V. (2005). *Müzik Ansiklopedik Sözlük*. (5.Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi
- Sadie, S., Macy, L. (2009). *The Grove Book of Operas*. New Yorke: Oxford University Press.
- Tanrikulu, O. (1984). *Tarihsel Akış İçinde Operada Türkler ve Türklerde Opera*. İstanbul: Yenilik Basımevi
- Towers, J. (1910). *Dictionary Catalogue Operas and Operettas* Morgantown W. V.: Acme Publishing Company

Yener, F. (1983). Türkler 300 Yıldır Opera Sahnelerinde. Hürriyet Gösteri Dergisi, 30.

Yener, F. (1978). Türklerde Opera- Operada Türkler. Milliyet Sanat Dergisi, 299.

Yener, F. (1983). *Müzik*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Beyaz Köşk Yayınları.

Yener, F. (1992). *100 Opera*. İstanbul: Bateş Yayınları.

İnternet:

<https://archive.org/details/EncyclopediaOfTheOpera>. Erişim Tarihi: 29.01.2014

http://www.naxos.com/education/opera_intro.asp veritabanı. Erişim Tarihi: 08.04.2014

<http://www.opera-guide.ch/> veritabanı. Erişim Tarihi: 22.05.2014

<http://operadata.stanford.edu/> veritabanı. Erişim Tarihi: 12.02.2014

[http://imslp.org/wiki/Dictionary_of_Music_and_Musicians_\(Grove,_George\)](http://imslp.org/wiki/Dictionary_of_Music_and_Musicians_(Grove,_George)). Erişim Tarihi: 20.04.2014

[http://imslp.org/wiki/Solimano_\(Hasse,_Johann_Adolph\)](http://imslp.org/wiki/Solimano_(Hasse,_Johann_Adolph)). Erişim Tarihi: 20.04.2014

<http://ahmettasagil.files.wordpress.com/2010/10/huing-nuhuniliskisi.pdf>

6. EKLER

EK 1: Solimano'nun aryası

Aria 20. *Sig. Amarevole*

Andante

D'atra caverna d'atra caverna tut. Sinte ma un infaglier, e'gia in col suo per.

vera mille miferi
mille matris adiuuatur

mille matris adiuuatur

Petrus
dextera dextera ca

vera tal cetera, un paffiggiaro
e già cal son pennisera
mille matris adiuuatur

1781

1781

1781

1781

Pratiquato in quella parte fuori il guardo incerto il piede, e per

Fuggiva et pede. Dalla morte minacciar

morte minacciar

Adagio

EK 2: Rustemo'nun aryası.

Aria 5 *Sig. Turich*

Alligro
aria

A fermiar la pazza, oggi ragion m'effretta. la giusta mia ven-
detta, la bella, la bella mia meret. la bella mia vendetta, la

bella mia merce la bella mia merce

Per mirar la trana egiu region m'isfella, la giuchia mia veneta, Va'

bella mia merce la giuchia mia veneta bella mia merce la bella la

bella mia merce la bella mia merce la bella mia merce

Si d'improvviso ditta, ten far la via prece, giungo alle macti ten.

vita o non vi ponga il pie, o non vi ponga il pie, o non vi ponga il pie.

prece non vi ponga il pie, Adagio.

EK 2 : Emira'nın aryası.

Aria. g.

Sigra. Plaja

Allegro

ma non troppo

Amor più le pare, se un'altra d'elira, non troppa più bene, più piace non sa d'amor più le pare, se un'altra d'elira, non troppa più bene, più ce non a più sa, ce non a più sa, ce non a più sa

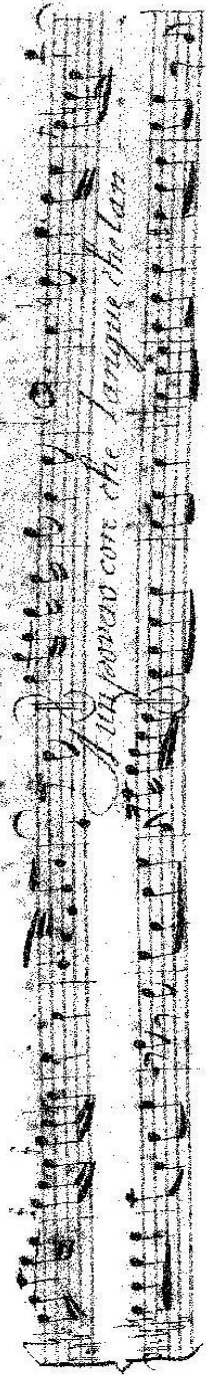

L'amor ja le peccatun alma delira non trova piu forte piu pace non

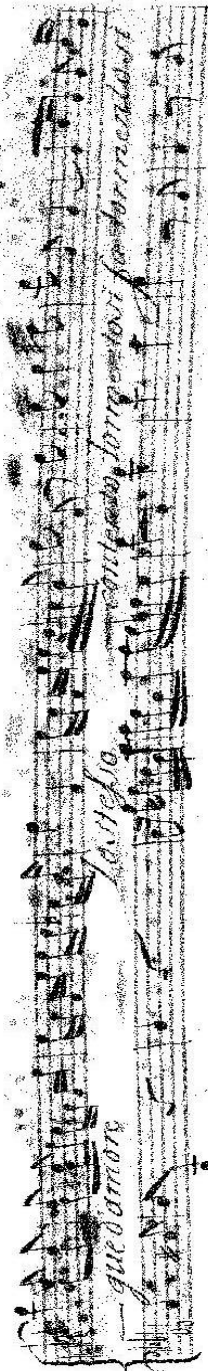
seun alma de

lira d'amar pale peneu d'amar fra le peneu seun alma delira non trova piu forte piu pace non

a piu pa ce non a piu pa ce non a piu pa ce non a

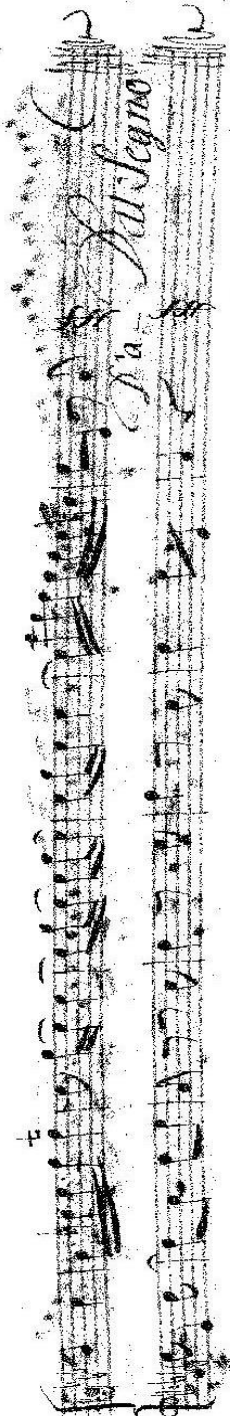
Il mio povero core che languir ch'è lan

che d'amore la notte impeto, tormento, per torrecchiarsi

Ego tormento fa

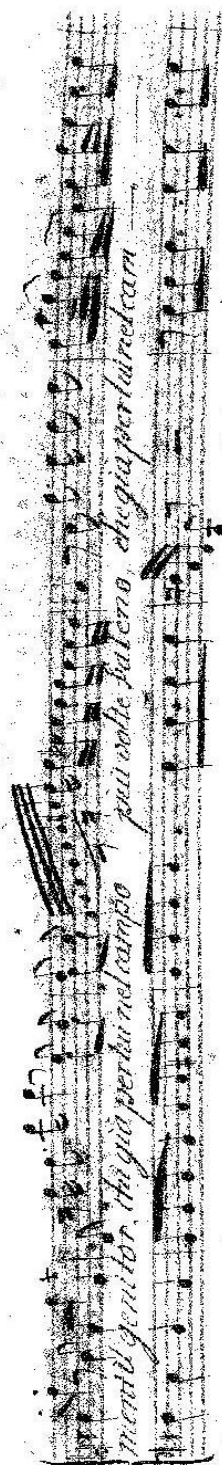
Pia. Ad Segno

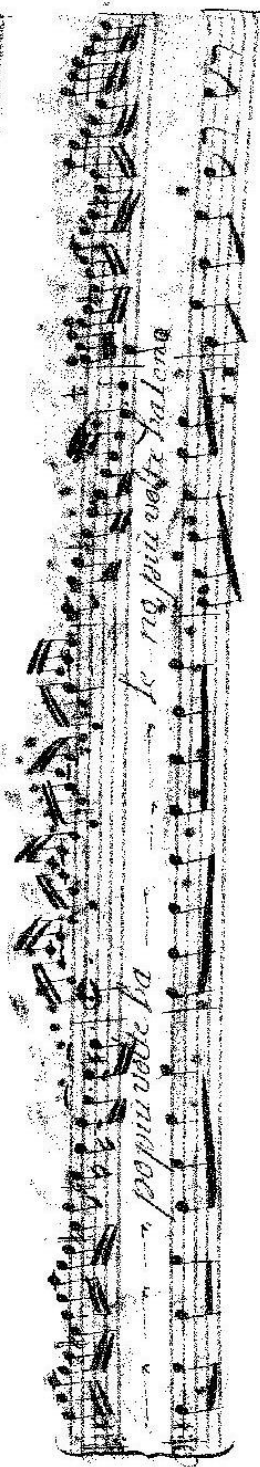
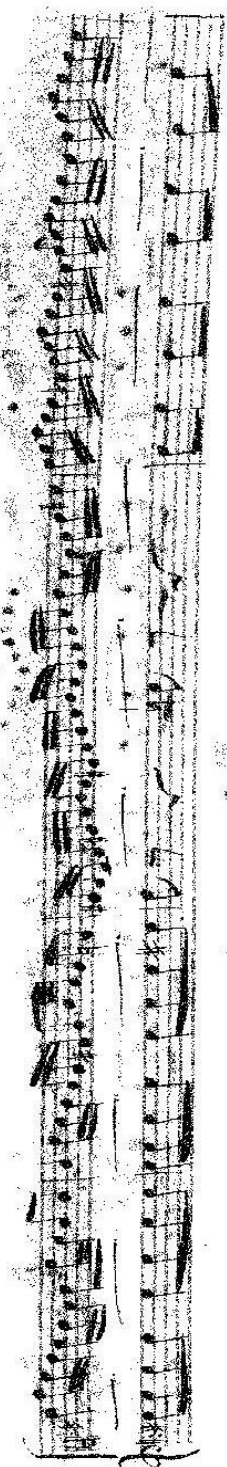
EK 3: Selimo'nun aryası.

Aria 10.
Sig. Monticelli.
Megro

Si quell'acero al lam
f

menti genitor, th'gia per lui nel campo per volte paterno, che qua per lui rettam

popus vede la le no più vezz' balena

In quel accagero al lago no ramenti il genitor, che qua per lui rettam

Handwritten musical notation on two staves. The top staff contains a complex melodic line with many sixteenth and thirty-second notes. The bottom staff contains a simpler accompaniment line with quarter and eighth notes.

Handwritten musical notation on two staves. The top staff contains a complex melodic line. The bottom staff contains a simpler accompaniment line. The lyrics "propuù vultre d'ulero, rancesti d'geru" are written below the bottom staff.

Handwritten musical notation on two staves. The top staff contains a complex melodic line. The bottom staff contains a simpler accompaniment line. The lyrics "Mor, di què l'uccinava al burgo, po' hegia per l'u' r'ecam - po puà votta pa-lerò" are written below the bottom staff.

Handwritten musical notation on two staves. The top staff contains a complex melodic line with many sixteenth and thirty-second notes. The bottom staff contains a simpler accompaniment line with quarter and eighth notes.

4

quando iscada e sangue almen rament a llor

quarto venico sangue quarto ratico sangue per

lui finor verso quando quando finor oriso

Dal Segno

EK 4: Osmino'nun aryası

Aria. II *Sig. Amorevoli*

Allegretto

due bell' anime amor fra loro uni chi le vorra d'ot - dere
chi quel crudel - sara'

chile vorra d'eri - dere
chi quel crudel s'ard. chi quel va' - ra'

del sara
De co - ra'

due bell'anime amor fra loro uni
chi le vorra - dior - de

re chi quel cru - del va - ra'
f. p.

... cori feli - mi - me - sari bello

a - nime chi le vorra conlere, chi quel crudel - sara

chi quel crudel sara chi quel crudel sara

Di fedelta co -

chante, sarete e sempre andi l'idea d'un vero amante d'un perd'impovera'

mante da voi da voi, si imparera od a noi si imparare

d'ogni imparera'

Finito

EK 5: Narsea'nın aryası.

Aria 19. *Allegro*

Sulla comparsa a prova cori non fuor tal posto
fer de la pene antra es'abbandona al mar

perde la speranza perde la speme e abbandona l'anima e scabbachoo

nealmar dalla cimitera prora co

si rovescia tal volta perde la speme ancora e scabbachoo almar

perde la speme ancora e scabbachoo almar

e s'abbandona al mare

speme perde la speme e s'abbandona al mare

mare s'abbando - no al mare e s'abbando al mare

L'adori affet. ti miei dolci speranze Ed'

dio dolcesperanze del- dio gia m'abbandona anch'io qu'cor'

ro a naufragar

a naufragar gia loro naufragar

Handwritten musical notation on two staves. The top staff contains a complex melodic line with many notes and rests. The bottom staff contains a simpler line, possibly a bass line or accompaniment, with fewer notes and some rests.

Handwritten musical notation on two staves. The word "Pavlegno" is written in a large, cursive script across the middle of the staves, partially obscuring the notes. The notation is visible above and below the word.

Faint handwritten musical notation on two staves. The notes and lines are very light and difficult to discern, appearing as ghostly impressions of the musical score.

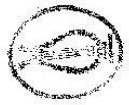
EK 7: Acomante'nin aryasi

And. Cr.

Allegro
ma non
troppo

Andi contento in la
grum, tu tu ti puoi spoggar

tutto ti puoi spoggar *la* *mor le or puoi morir senza spavento* *la morte or puoi morir*

Handwritten musical notation on two staves. The top staff contains a melodic line with various note values and rests. The bottom staff contains a bass line with similar note values and rests.

Handwritten musical notation on two staves. The top staff contains a melodic line. The bottom staff contains a bass line. The instruction *Cresc. a sfavore* is written between the staves.

Handwritten musical notation on two staves. The top staff contains a melodic line. The bottom staff contains a bass line. The instruction *Ordi condento in la* is written between the staves.

Handwritten musical notation on two staves. The top staff contains a melodic line. The bottom staff contains a bass line. The instruction *primo tuotri pui sfogar tuotri pui sfogar la* is written between the staves.

forte *o passi mirat*

senza spaven - to *or ti puoi spofar in morte o puoi mirar senza spaven*

sempre aperto

Già dallo
Poco a poco lento

scorso turbine veggio placar
s'illmar le nubi - di le

grati, eormar ed vento calmar
si cal

ma il vento calmaro il non - to

Pulcherrimo

ÖZGEÇMİŞ

29 Ocak 1987 tarihinde doğdu.

1998- 2004 yılları arasında ilk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı.

2012 yılında T.C Haliç Üniversitesi Opera ve Konser Şarkıcılığı bölümünü bitirdi.

T.C Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Musikisi Yüksek Lisans Programına devam etmektedir.